

УДК 658:620.9

Захарченко О.Г.
*здобувач кафедри економічної теорії
Таврійського державного агротехнологічного університету*

Кукіна Н.В.
*кандидат економічних наук,
доцент кафедри економічної теорії
Таврійського державного агротехнологічного університету*

ЕНЕРГЕТИЧНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ В АСПЕКТІ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА НАСІННЯ СОНЯШНИКУ

ENERGY MANAGEMENT IN THE ASPECT OF INCREASING EFFICIENCY OF SUNFLOWER SEEDS PRODUCTION

АНОТАЦІЯ

На сьогоднішній день комплекс управлінських дій та заходів впливу на результат енергоємності продукції першочергово необхідно удосконалювати у стратегічних продуктах країни, одним із яких є соняшник. Доведено, що ефективна система енергетичного менеджменту забезпечує обґрунтоване прийняття і доведення адміністративних рішень до оптимально можливих меж, метою яких є зниження енерговитрат.

Ключові слова: енергоємність, енергетичний менеджмент, рентабельність, управлінські дії, аграрна продукція, ефект масштабу.

АННОТАЦИЯ

На сегодняшний день комплекс управленческих действий и мер воздействия на результат энергоёмкости продукции в первую очередь необходимо совершенствовать в стратегических продуктах страны, одним из которых является подсолнечник. Доказано, что эффективная система энергетического менеджмента обеспечивает обоснованное принятие и доведение административных решений до оптимально возможных границ, целью которых является снижение энергозатрат.

Ключевые слова: энергоёмкость, энергетический менеджмент, рентабельность, управленческие действия, аграрная продукция, эффект масштаба.

ANNOTATION

Today, the set of management actions and measures of influence on the result of energy intensity of production is the first thing to improve in the country's strategic products, one of which is sunflower. It is proved that effective system of energy management provides reasonable making and bringing administrative decisions to the best possible level to reduce energy costs.

Keywords: energy intensity, energy management, profitability, management actions, agricultural production, economies of scale.

Постановка проблеми. Управління та енергоємність продукції є взаємопов'язаними компонентами виробничої системи продукції рослинництва. Особливо яскраво це виявляється на агротехнологічних етапах виробничого процесу: недотримання необхідного ефективного управлінського апарату зумовлює значну енергоємність продукції для сучасного аграрного бізнесу. Удосконалення управління на мікрорівні, у свою чергу, вимагає реалізації конструктивного потенціалу зниження енерговитрат виробництва на поетапних рівнях вирощування і реалізації сільськогосподарських культур.

Проблема управління енергетичними потоками, подолання перевитрат палива постійно актуальна в будь-якій підгалузі рослинництва.

Однак на сьогоднішній день комплекс управлінських дій та заходів впливу на результат енергоємності продукції, який забезпечує обґрунтоване прийняття і доведення адміністративних рішень до оптимально можливих меж з метою зниження енерговитрат, першочергово необхідно удосконалювати у стратегічних продуктах країни, одним із яких є соняшник.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню питань використання та збереження енергії в економічній літературі присвячено багато праць В.В. Іванішина, О.К. Медведовського, О.В. Мороза, В.І. Перебийніса, З.М. Северенчука, Е.Ф. Казанцева, Ю.В. Дзядікевича, М.В. Буряка, Р.І. Розума та інших.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Однак широке коло питань енергозбереження залишається не вирішеним. Так недостатньо освітлено взаємозв'язок управлінських дій спрямованих на економію палива при вирощуванні насіння соняшнику які впливають на загальні економічні результати виробництва.

Постановка завдання. Метою дослідження є виявлення стану та ефективності застосування енергетичного менеджменту на сільськогосподарських підприємствах на прикладі Запорізької області при вирощуванні насіння соняшнику.

Виклад основного матеріалу дослідження. Внутрішній імпульс до впровадження ефективного енергетичного менеджменту на національному та регіональному рівнях зумовлює пошук причин високих енерговитрат, з'ясування їх прийняттого рівня і застосування комплексу заходів для запобігання перевитрат енергоресурсів і їх ліквідації. Для визначення ефективності енергоменеджменту необхідно ідентифікувати умови, які породжують можливі альтернативи результату енергоємності соняшнику і на основі їхнього аналізу (за критеріями граничної продуктивності енергетичних ресурсів) формувати кінцеву мету і здійснювати виробничу діяльність, спрямовану на досягнення мети. При цьому прийняті рішення автоматично поділяють безліч альтернативних варіантів

розвитку ситуації на три групи, з яких лише варіанти першої відповідають поняттю «ефективний енергоменеджмент» (рис. 1).

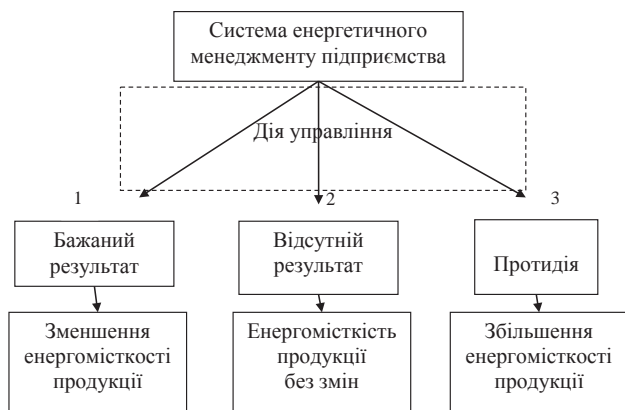

Рис. 1. Альтернативи результативності енергетичного менеджменту підприємства

Джерело: авторська розробка

Аналіз дає змогу виявити три варіанти, за яких політика управлінських дій буде різною.

Реальні принципи управління енергетичними витратами, за першого типу альтернативи, відображають стратегію виробництва соняшнику, яка з великою імовірністю забезпечує оптимальну енергомосткість культури за рахунок виваженого енергоменеджменту.

За другим і третім варіантом альтернативи енергомосткості продукції спостерігається неефективна залежність енергоменеджменту від рівня управління і конкретизації при переході з вищої ланки управління на нижчу. Інакше кажучи, процес виробництва побудовано на прийнятті неправильних рішень та відсутності ефективних механізмів ліквідації негативних наслідків перевитрат енергетичних ресурсів.

Звідси можна зробити висновок, що ефективна політика енергоменеджменту – це, по-перше, досягнення конкурентних переваг у сфері агровиробництва; по-друге, інструмент зниження собівартості продукції; по-третє, важель раціонального використання енергетичного потенціалу країни. Іншими словами, удосконалення енергоменеджменту призводить до підвищення кількісних і якісних показників виробництва. При здійсненні аграрних операцій

результати будуть зростати, тому що, активізуючи управлінські дії, енергоменеджмент при цьому діє. У такому разі результат таких дій може бути позитивним (енерговитрати обґрунтованого мінімізуються) або негативним (енерговитрати зростають).

З метою виявлення функціональної закономірної залежності величини енергомосткості продукції від управлінських дій проведено результативне групування виробників насіння соняшнику Запорізької області (табл. 1).

Результат табличних даних виявив закономірності, які можна презентувати у вигляді матриці (рис. 2).

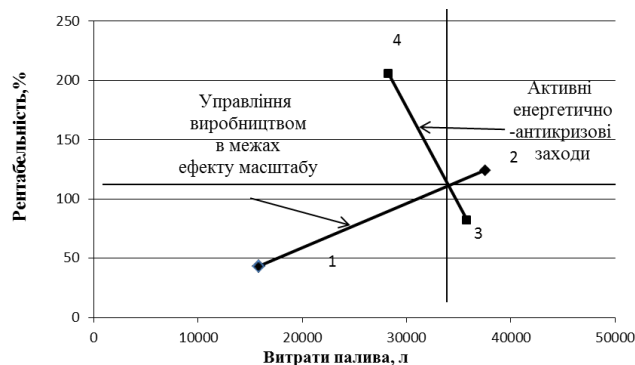

Рис. 2. Варіанти співвідношення витрат палива і рентабельності виробництва насіння соняшнику

Взаємозв'язок якісного показника виробництва та витрат палива демонструє чотири варіанти:

- низький рівень рентабельності та низькі загальні витрати палива (група підприємств зони 1);
- низький рівень рентабельності та високі загальні витрати палива (група підприємств зони 3);
- високий рівень рентабельності та високі загальні витрати палива (група підприємств зони 2);
- високий рівень рентабельності та низькі загальні витрати палива (група підприємств зони 4).

Розглянемо отримані співвідношення, враховуючи можливість того чи іншого варіанту подій, які зумовлені ефективністю управління підприємством.

Таблиця 1

Взаємозв'язок рентабельності виробництва насіння соняшнику з витратами палива в сільськогосподарських підприємствах Запорізької області у 2014 р.

Групи підприємств за рентабельністю, %	Рентабельність, %	Кількість підприємств	Витрати палива, л	Середній розмір площі посіву під культурою, га	Паливо, л/га	Паливо, л/т	Зона
I група від 0 до 50%	43,3	87	15818	254	59,2	86,5	1
II група від 51% до 100% га	82,2	121	35815	722	57,1	81,1	3
III група від 101% до 150%	124,3	134	37533	1344	56,3	51,3	2
IV група від 151% та більше	205,8	175	28274	2867	53,9	41,4	4
Всього в середньому	145	517	38445	662	57,9	53,9	

Джерело: розраховано авторами за ф. 50 с/г підприємств Запорізької області [3]

У першій групі підприємств середній розмір площі посіву є незначним, що об'єктивно зумовлює невеликий розмір витрат палива. Проте управління незначними розмірами агробізнесу характеризує спадаючу віддачу енергоресурсу від масштабу виробництва, результатом чого є високий рівень енергомісткості соняшнику на рівні 86,5 л/т і, як наслідок, низький рівень прибутковості діяльності.

Група два є полярно протилежною групою підприємств, оскільки великі розміри посівів соняшнику забезпечують ефект зростаючої віддачі енергоресурсів від масштабів виробництва (енергомісткість продукції становить 51,3 л/т). У підприємствах з великими розмірами агробізнесу політика управління має деструктивний характер, що сприяє зростанню рівня рентабельності – 124,3%, проте не досягненню науково-обґрунтованої величини енергомісткості культури.

Відсутність якісного поточного контролю та антикризових енергетичних заходів зумовлює безрезультативний менеджмент агробізнесу якому властиві значні витрати палива, великий розмір енергомісткості продукції – 81,1 л/т, а, отже, і низький рівень рентабельності. Такі параметри виробництва характерні для третьої групи сільськогосподарських підприємств Запорізької області, на частку яких припадає 23% господарств.

Обернена форма параметрів виробництва, якій відповідають показники четвертої групи підприємств демонструє ефективний енергоменеджмент. Поеднання ефекту масштабу виробництва з ефектом своєчасних якісних антикризових енергетичних заходів призводить до оптимізації величини енергомісткості культури, а також до значних надприбутків від виробництва насіння соняшнику (рівень рентабельності підприємств досягає більше 205,8%). Бажані обґрунтовані результати є аспектом:

1) чіткого планування і нормування енергетичних ресурсів, впровадження цільових програм економії палива;

2) жорсткого управлінського контролю на всіх етапах логістичного ланцюга від закупівлі засобів виробництва до реалізації готової продукції;

3) формування системи показників відповідно формам обліку витрат палива.

З усього вищесказаного витікає, що 34% господарств Запорізької області використовують ефективний енергоменеджмент. Проте 66% сільськогосподарських підприємств регіону мають неефективну систему управління, а, отже, і високоенерговитратне виробництво насіння соняшнику.

Висновки. Отже, на сьогоднішній день побудова ефективної системи енергоменеджменту є ключовим інструментом для зниження витрат підприємств і, зокрема, аграрного напрямку. В аспекті набуття чинності в Україні з 01.01.2015 наказу Мінекономрозвитку від 16.09.2014 № 1111 [1] сучасні підприємства зобов'язані дотримуватися настанови щодо використання міжнародного стандарту енергоменеджменту ISO 50001:2011, що зумовлює покращення іміджу національного і регіонального виробництва соняшнику в контексті підвищення ефективності енергоменеджменту.

Господарство, залежно від особливостей внутрішніх і зовнішніх умов та специфіки сільськогосподарського виробництва, повинно обрати необхідні функції та обов'язки для забезпечення ефективного розвитку управління енергетичними потоками, що зумовлює значні конкурентні переваги на внутрішньому і зовнішньому ринках. Впровадження енергетичного менеджменту у відповідності з міжнародними стандартами забезпечує:

1) підвищення рівня управління підприємствами у напрямі оптимізації виробничих, постачальницьких і збутових процесів;

2) покращення фінансово-економічного стану за рахунок зменшення енергомісткості продукції і ліквідації непродуктивних витрат;

3) набуття режиму економії енергетичних ресурсів на засадах перманентності, системності та науково-економічної обґрунтованості;

4) здобуття підприємствами енергетично-інноваційного іміджу в аспекті енергоефективності та конкурентоспроможності.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про прийняття національних стандартів України, гармонізованих з міжнародними та європейськими стандартами, міждержавного стандарту як національного стандарту України, затвердження національних стандартів України, змін до нормативних документів України, скасування національних стандартів України та міждержавних нормативних документів в Україні: Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 16 вересня 2014 року № 1111 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zdcsmz.zp.ua/news/nakaz-minekonomrozvytku-ukrainy-vid-16-09-2014-r-1111-shchodo-chynnosti-standartiv/573-nakaz-minekonomrozvytku-ukrainy-vid-16-09-2014-r-1111-shchodo-chynnosti-standartiv>.
2. Проект. Енергетична стратегія України на період до 2035 р. Біла книга енергетичної політики України «Безпека та конкурентоспроможність» [текст] / Наук. керівник Суходоля О.М. – Київ. – 2014. – 40 с.
3. Форма 50 с/г підприємств Запорізької області за 2013 р.